

Una imatge característica de la indústria surera a Sant Feliu de Guíxols. A l'altra pàgina, dos anuncis típics de productes guixolencs.

El Sant Feliu industrial en una exposició

Àngel Jiménez

“ Sant Feliu, ciutat industrial” és l'expressió amb què s'ha volgut designar l'objectiu concret, per part dels Tallers d'Història, d'aquest curs: apropar i donar a conèixer a la població guixolencs un període important de la història local (1870-1910).

De 1870 a 1910 la vila de Sant Feliu esdevingué ciutat. Pel creixement demogràfic i l'apogeu industrial i comercial, simbòlicament li correspongué el títol de *ciutat*, lliurat per la Reina Regent el 1902.

Aquest reconeixement oficial de l'Estat espanyol, menystingut en el seu moment pels nacionalistes del Centre Català local, seria purament anecdòtic si a darrera d'aquell mot realment no haguessin tingut lloc les transformacions materials i culturals que ho justificaven.

Efectivament, aquella fou una etapa

històrica de creixement en tots els aspectes, que ensems tingué uns costos humans, socials. Es tractava, doncs, en aquest taller i en l'exposició corresponent, de desmitificar alhora aquella terra de *xauxa ganxona* del final del vuit-cents, tan bellament descrita —que no demostrada— per Gaziell, i que avui no resisteix una anàlisi històrica una mica rigorosa.

Població i treball

Dels 6.434 habitants de 1872-73, Sant Feliu passà a tenir-ne 11.333 el 1900. Un creixement demogràfic que hem d'atribuir a la immigració.

Les fàbriques de suro, la construcció i les obres del tren i del port no solament absorbiren la mà d'obra sobrant, procedent de la crisi del sector naval i del comerç marítim de la ciutat, sinó que també atreïa mà d'obra forastera.

Gràfiques de l'evolució demogràfica, documents d'altres del padró municipal, llista dels treballadors del tren del 1890 i les fotografies n'il·lustraven aquest apartat.

Un racó muntat amb peces originals del Museu imitava el d'una fàbrica qualsevol de l'època (màquina de ribot, catre, caixò-sedàs de triar, eines, tinars...); trenta-vuit fotografies de R. Mur, emmarcades en fulls de suro, explicaven tot el procés de l'elaboració del tap de suro.

Fotografies de fàbriques i de treballadors (dones i infants inclosos) del 1888 permetien de captar fàcilment aquell món del treball.

Creixement urbà i urbanisme

D'acord amb el creixement de població i del nivell d'ocupació, també s'anava estenent l'espai edificat de la ciutat. Fàbriques i noves cases ocupaven les antigues hortes que hi havia entre el carrer del Mall i la riera de Sant Amanç/Monestir: l'Eixample de Sant Feliu.

Mentre la ciutat es dotava d'infraestructures més modernes (aigua, clavagueres, il·luminació, etc.), també es replantejava, en conjunt, la seva futura expansió. El Pla de l'arquitecte General Guitart i Lostaló (1859-1926) era la resposta a aquesta necessitat.

A més dels múltiples projectes d'obres públiques, l'arquitecte municipal barceloní fou també autor de notables edificis i d'excel·lents obres de particulars que avui, encara algunes, es poden contemplar a Sant Feliu (Casino dels Nois, Asil) i a Palafrugell (Fàbrica Armstrong).

En aquesta tasca d'expansió urbana i de construcció d'edificis singularment ben fets, hi contribuí un bon professional mestre d'obres, Pere Pascual i Baguer (1848-1926). Algunes cases del Passeig, encara no enderrocades (Sibils i Ribot) i la botiga de carn Viader ho palesen. També alguns panteons del cementiri guixolenc i la Torre Roura de Calonge, són avui testimonis d'aquella professionalitat i del bon gust de l'època.

A l'exposició s'han pogut veure una bona selecció d'originals de tots aquests plànols i projectes de Guitart i Pascual, conjuntament amb fotografies ampliades de llur realització.

BAUNACH & C.^{IA}

FABRICA DE TAPONES DE CORCHO

Exportación á todos los paises

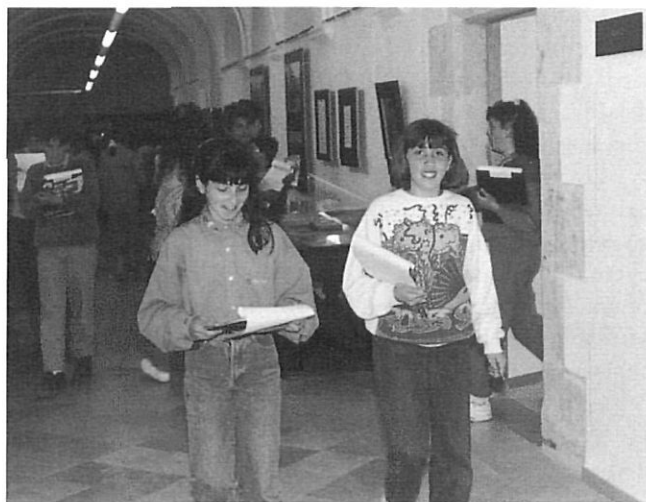
SAN FELIU DE GUIXOLS

CATALUÑA ESPAÑA

A. T. V. — 3012 - SAN FELIU DE GUIXOLS
Estación del Ferro-carril

El tren, peça clau de l'època industrial.

Visita d'escolars a l'exposició.

Els mitjans de transports

El tren inaugurat el 1892 reforçà la comunicació de Sant Feliu amb Girona. Però les tartanes diàriament anaven a Calonge, Palamós i Palafrugell.

El 1901 s'aprovà el projecte del port, i el 1904 començaren les obres. D'aquesta manera es feia realitat una vella aspiració dels guixolencs. En principi va ser útil com a protecció de les embarcacions –disminuí l'efectivitat del salvament– i per a l'activitat comercial mantinguda els primers anys.

Estèticament, ja és una altra història. Com molt bé havien observat Gaziel i Pla, l'escullera malmenà la badia.

Aquest capítol l'hem il·lustrat amb els projectes del port, plànols de l'època i amb les fotografies de la visita del rei Alfons XIII el 1904.

L'exposició del tren, en un altre espai del monestir, completava aquesta secció.

Hem aprofitat l'avinentsa per ensenyar als visitants la maqueta del bot salvavides «Boera», embarcació que tenim ara al Museu Marítim per restaurar.

Canvis socials i polítics

La classe burgesa guixolencsa, malgrat la seva heterogeneïtat política, uní les seves forces, davant la solidaritat obrera. En efecte, l'associacionisme obrer es manifestà en la creació d'entitats d'ajuda mútua, de coopera-

tives, de sindicats professionals, etc. Les diferents seccions del sindicalisme guixolenc –Federació Local– s'orientà cap a l'anarquisme.

La ideologia política de la burgesia, en canvi, es diversificà. Mentre una minoria defensava els ideals d'un catalanisme conservador i clerical, la majoria es definí com a republicana federal i anticlerical. Val a dir, que hi havia una afinitat entre federals i la base obrera, només teòricament apolítica.

Un aspecte de l'exposició muntada a l'antic convent benedictí.

En aquest context, no cal dir que el republicanisme federal, amb el suport obrer en les eleccions, dominà el poder polític local pràcticament sempre. Federalistes i anarco-col·lectivistes tenien els mateixos espais socials.

En aquesta secció s'ha exhibit la bandera del Centre Català (1900); la correspondència de Joan Maragall i de Jaume Collell amb destacats regionalistes guixolencs; el setmanari *Llevor*, postals d'Unió Catalanista; les Bases de Manresa i altres escrits de caire catalanista volien suggerir l'activitat política i cultural de l'entitat.

D'altra banda, les publicacions federals, racionalistes i els fulletons amb discursos i articles de Salvador Albert recordaven l'hegemonia política dels federals.

La làpida d'un obrer mort arran de la llarga vaga del 1900, les fotografies i els documents referents a la Setmana Tràgica (1909), el reglament del Casino dels Nois i altres objectes ens parlaven d'aquell moviment obrer local, tan actiu, que era necessari de donar a conèixer a través de documents i d'altres testimonis.

Cultura i lleure

Per un afany generalitzat de saber i per la curiositat sobre la ciència, hom suscità tota una tasca cultural engrescadorament rica i creativa. Altres hàbits i costums expressaven aquelles transformacions d'ordenament que, paral·lelament, s'anaven produint.

Un objectiu de la mostra era el de desvetllar la curiositat innata dels alumnes.

Més escoles –religioses, laiques i la de Belles Arts–, classes nocturnes, conferències, exposicions (la de Belles Arts, famosa, del 1892 als jardins Ferrer i Casas), l'afecció per la lectura, les diverses revistes locals i foranes, les publicacions (sobretot les estampades per l'Octavi Viader), els orfeons i les orquestres, el teatre i el cinema, i un ben llarg etcètera manifestaven clarament l'ambient cultural d'aquells anys.

De gairebé tot el que acabem d'esmentar, a l'exposició de l'ex-convent benedictí de Sant Feliu n'hi havia un exponent. Però aquí volem tan sols deixar constància dels tretze quadres del pintor Jaume Pons Martí (1855-1931), i dels dibuixos del jove Joan Bordàs i Salellas.

Del *Modernisme* arquitectònic, mobiliari (llit, armari, taules, vitralls, cadires, etc.) i literari local, n'hi havia una bona mostra.

Alguns objectes de la vida quotidiana (fanals, paraigües, robes-vestits, sitrells, ventalls...) completaven aquesta part de l'exposició.

Finalment, com és costum, hi havia exposada una selecció dels treballs escolars, realitzats a les aules, relacionats amb la temàtica general del Taller d'Història: «De quan la vila de Sant Feliu esdevingué ciutat».

Avaluació

Per a aquells que desconeixen la mecànica d'aquestes exposicions d'història local fetes a Sant Feliu –fa set anys que hi treballem–, els recor-

dem que totes les nostres exposicions són preparades per un equip d'educadors, i que alhora disposen d'un dossier sobre el període històric en qüestió, prèviament estudiat i discutit, i doncs amb una intenció clarament didàctica.

Tanmateix, el que més ens interessa és desvetllar la curiositat innata dels alumnes i de tots els guixolencs que les visiten, més que no pas la transmissió i aprehensió d'uns continguts.

La bandera del Centre Català, de 1900, exhibida a l'exposició.

L'avaluació que n'hem fet, doncs, és molt positiva i satisfactòria, tant des del punt de vista quantitatiu (pel nombre de visitants: 1.042 alumnes d'EGB i dels instituts, i unes 5.000 persones adultes), i també del qualitatiu.

Curs d'Història Contemporània de Catalunya

No voldríem pas acabar aquesta crònica sense recordar als lectors que un Curs d'Història Contemporània de Catalunya fet pels millors professors universitaris ha acompanyat aquesta tasca de recerca. En primer lloc, perquè els tècnics i educadors que tenen aquesta il·lusió per la història local coneguin un context més ampli i actual on emmarcar-la. I perquè els alumnes més grans i els guixolencs interessants en aquests temes d'història connectin d'alguna manera amb la Universitat que s'acosta, de tant en tant, a Sant Feliu de Guíxols.

Val a dir que tot el projecte, esquemàticament exposat ací, no hauria estat possible sense la col·laboració, com sempre, de moltes persones particulars i entitats que, amb llurs deixes desinteressades, l'han fet possible. Des d'aquí, els expressem el nostre agraïment.

Àngel Jiménez
és historiador i arxiver.